

Zweefvliegen in de duinen

MENNO REEMER

Zweefvliegen doen er alles aan om niet als zweefvlieg herkend te worden. Veel soorten slagen daar aardig in door bijen, hommels of wespen te imiteren. Op enkele zeer goede imitaties na, zijn zweefvliegen met enige ervaring toch duidelijk te herkennen. Vaak verraden ze zich al door hun gedrag: als kleine helikoptertjes staan ze stil in de lucht, om zo nu en dan razendsnel achter een ander insect aan te vliegen en vervolgens weer naar hun plek terug te keren. In Nederland vliegen zo'n 320 verschillende soorten rond. Deze soorten komen niet allemaal in de duinen voor, maar zweefvliegen zijn daar wel rijk vertegenwoordigd.

Het uiterlijk van zweefvliegen is zeer divers. Er zijn grote, hommelmachtig behaarde soorten, maar ook kleine zwarte. Er zijn oranje met zwart gekleurde soorten, maar ook groenglimmende. Ze hebben met elkaar gemeen dat zij zich als volwassen vlieg voeden met nectar en stuifmeel. Het zijn belangrijke bloembestuivers. Zweefvliegen zijn vooral te vinden op bloemen waar de nectar niet te diep ligt, want ze hebben niet zo'n lange tong als bijen of vlinders. Onder andere schermbloemen en composieten zijn zeer geliefd. In het vroege voorjaar zijn wilgenkatjes een belangrijke voedselbron, evenals sleedoorns en wat later de - in de duinen veel aanwezige - meidoorn. Zweefvliegen zijn echte zonzonbidders. Op bewolkte dagen zijn de meeste soorten niet actief, maar op zonnige

Het kruiskruidgitje (*Cheilosia bergenstammi*) is algemeen op droge graslanden en bosranden met jacobskruiskruid in de duinen (foto: Willem Renema).

dagen zijn ze overal te vinden, vooral op windstille, bloemrijke plekje. De mannetjes verdedigen daar een territorium totdat er een vrouwtje langs komt waarmee ze kunnen paren. Na de paring zoekt het vrouwtje een geschikte plaats om de eieren te leggen. Deze plaats hangt af van de voedingsgewoonten van de larven, die grofweg in de onderstaande categorieën worden onderverdeeld.

Bladluiseters: Een groot deel van de soorten voedt zich als larve met bladluizen. In enkele weken tijd kan een larve honderden bladluizen eten. Veel gewone zweefvliegsoorten horen tot deze groep. Ze zijn vaak geel of oranje met zwart van kleur, zoals de zeer algemene pyjamazweefvlieg *Epsirphus balteatus*.

Planteneters: Veel soorten hebben larven die leven in delen van levende planten of paddestoelen, zoals stengels, bladeren of wortels. Ook zijn er soorten die leven in bloembollen. De meeste soorten hebben zich vrij sterk gespecialiseerd op bepaalde plantensoorten.

Water- en modderbewoners: Een andere grote groep soorten leeft in rottend organisch materiaal in vochtige omgeving, waar ze zich voeden met micro-organismen. Deze larven hebben een lange, telescopische buis achteraan hun lijf, waarmee ze het wateroppervlak kunnen bereiken om adem te halen. Tot deze groep behoren enkele zeer algemene soorten, zoals de blinde bij *Eristalis tenax*. Deze soort leeft in modderige prutjes en zelfs in koeienmest.

Houtmolmbewoners: Larven die in houtmoolm leven, voeden zich evenals de water- en modderbewoners met bacteriën. Deze soorten zijn voor hun ontwikkeling vaak aangewezen op oude, goed ontwikkelde bossen waar veel dood hout aanwezig is. Veel van deze soorten zijn schaars, maar een algemene soort uit deze groep is de gewone rode bladloper *Xylota segnis*.

Sommige soorten zijn slechts gedurende een periode van hooguit twee maanden als volwassen vlieg te zien. Andere soorten hebben twee generaties per jaar, en kunnen dus zowel in het voorjaar als in de zomer gevonden worden. Ook zijn er enkele zeer algemene soorten, zoals de pyjamazweefvlieg en de blinde bij, die zich van de vroege lente tot in de herfst voortplanten.

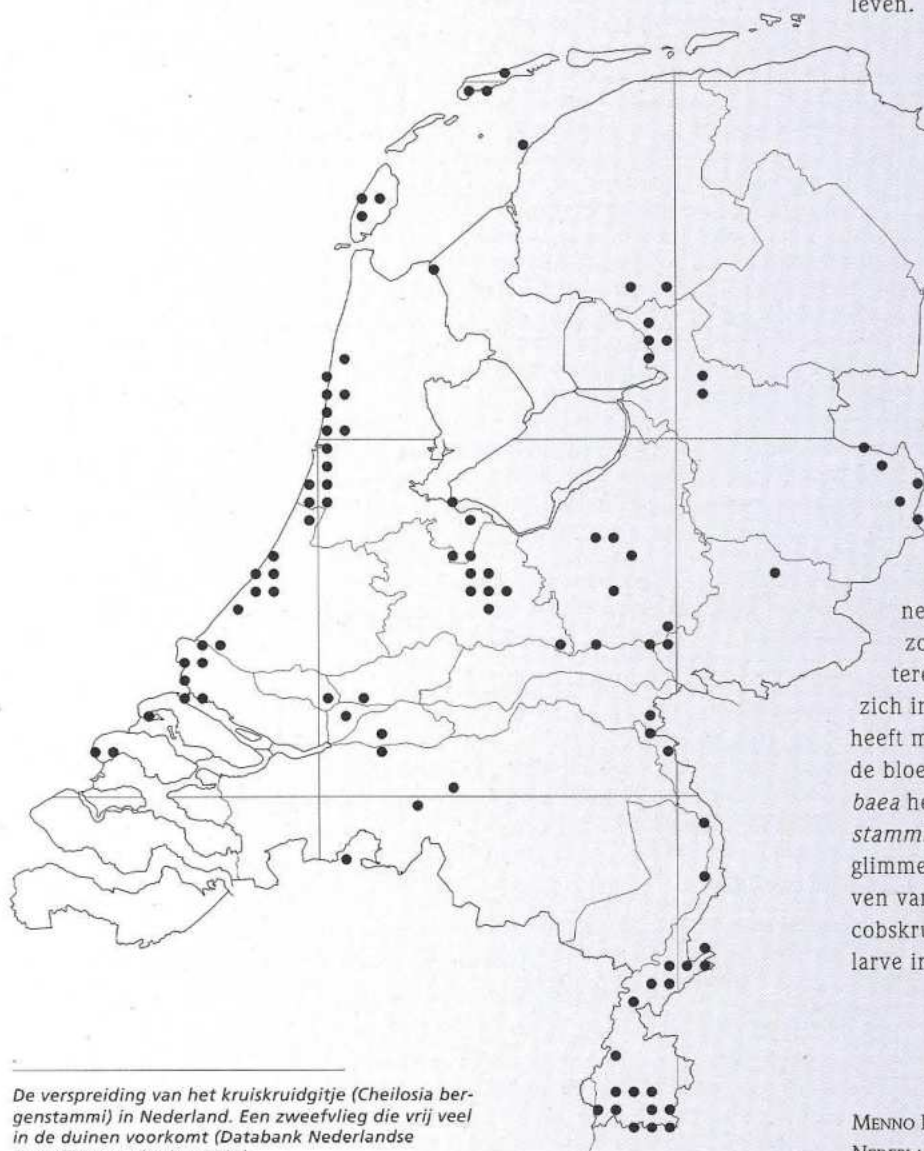
De gewone pendelzweefvlieg (*Helophilus pendulus*) (foto: Wim Klein).

Deze soorten brengen zelfs als volwassen vlieg de winter door op beschutte plekjes, om op warme winterdagen tevoorschijn te komen.

Duinbiotopen en zweefvliegen

De binnenduinrand is voor zweefvliegen het soortenrijkste deel van de duinen. Op een mooie voorjaarsdag kan een ervaren zweefvliegenrechter hier tientallen soorten tegenkomen. Dit komt doordat veel soorten gebonden zijn aan bos. De bossen en landgoederen van de binnenduinrand worden langzamerhand ouder, en daarmee interessanter voor de soorten waarvan de larven in houtmoolm leven. Dit blijkt ook duidelijk uit de vangsten van zweefvliegen van de afgelopen jaren: steeds meer van deze - vaak grote en fraaie - soorten worden er gevonden. Het is belangrijk voor deze groep insecten, maar ook voor vele andere, dat dood hout niet wordt opgeruimd.

De dennenbossen van de duinen zijn minder soortenrijk dan de loofbossen, maar ze herbergen enkele karakteristieke soorten. Dit zijn bijvoorbeeld soorten waarvan de larven zich voeden met bladluizen die op de dennennaalden leven.

De verspreiding van het kruiskruidgitje (*Cheilosia bergenstammi*) in Nederland. Een zweefvlieg die vrij veel in de duinen voorkomt (Databank Nederlandse Zweefvliegen, oktober 2001).

Langs plassen, sloten en kanalen leven verschillende soorten met een voorkeur voor moerassige biotopen. Dit zijn 'water- en modderbewoners', maar ook soorten waarvan de larven bladluizen eten die zich ophouden op moerasplanten, en soorten die zich voeden met de moerasplanten zelf. Algemeen in deze biotopen zijn bijvoorbeeld de kleine, zwart met oranje gekleurde 'platvoetjes' van het genus *Platycheirus*. Op deze plaatsen vliegen ook waterzweefvliegen *Anasimyia* en fluweelzweefvliegen *Parhelophilus*.

De droge, zandige biotopen in de duinen zijn niet erg soortenrijk, maar wel bijzonder voor zweefvliegen. Hier komen interessante soorten voor waarvan de larven zich in typische duinplanten ontwikkelen. Zo heeft men in de zomer een goede kans om op de bloemen van jacobskruiskruid *Senecio jacobaea* het 'kruiskruidgitje' *Cheilosia bergenstammi* aan te treffen. Dit is een zwartbruin, glimmend vliegje met oranje antennes. De larven van deze soort leven in de stengels van jacobskruiskruid. Een verwante soort leeft als larve in muizenootje (*Hieracium pilosella*).

MENNO REEMER IS MEDEWERKER VAN STICHTING EIS-NEDERLAND